Hedda Gabler og Thea Elvsted

Taler	Dato	Sted
Ragna Nielsen	13 januar 1892	Kristiania

Omstendigheter
Foredrag holdt i Norsk Kvinnesaksforening

Det kan synes dristigt af kvindesagsforeningen at indbyde til et foredrag over Hedda Gabler, - Hedda Gabler, som i det sidste aar er blit diskuteret og debatteret over hele den civiliserede verden af de største og intelligenteste kritikere. Og det kan synes specielt dristigt i Kristiania, hvor vi endnu har frisk i erindringen Herman Barigs for- trinlige kommentar til det store drama. Og dog har vi her i norsk Kvindesagsforening det, som gir os ret til at gi et ord med i laget; det er mænd, som rundt omkring i Europa holder foredrag over Hedda Gabler, men Hedda Gabler er en kvinde, og da er det vel ikke for dristigt af os at tro, at netop kvinder kunde ha det at si, som kunde hjælpe med til forstaaelse af en kvindes væsen. Det gaar altid saa med Ibsens dramaer, at der gaar mange aar, inden publikum er vokset op til forstaaelse, og at Hedda Gabler endnu ikke er forstaaet, derpaa har vi baade her hjemme og fra udlandet stadige beviser - derfor kan det ha sin berettigelse, at der fra forskjellige kanter blir gjort forsøg paa at kaste lys over skikkelsen. Og saa fortrinligt som Herman Bangs foredrag var, og saa stor glæde og nydelse som det var at høre det - der var en ting, han glemte at tale om, et moment, som var undgaaet hans opmærksomhed: det var det arbeide, som ved dette drama er gjort for kvindernes sag. Og i dette moment ligger kvindesagsforeningens berettigelse til at være med i diskussionen om det store værk og vor pligt til at gribe leiligheden til at udtale vor ærbødighed og taknemlighed mod den, der har udrettet det store arbeide for os, det store og vanskelige arbeide at forandre menneskers sind og en gjennem aarhundreder tilvant tankegang.

Der var bare, saavidt jeg husker, en ting i Herman Bangs foredrag, hvori jeg ikke var enig. Han fortalte om, med hvilken spænding man i Kjøbenhavn havde ventet paa bogen, og da den saa kom, saa blev der ikke som ellers ivrig tale og diskussion, nei der blev taushed, en slags forvirret, forundret taushed; thi, sagde

H. B., man var vant til i Ibsens værker at finde symboler, og Hedda Gabler var jo kun et menneske, historien om et menneske. Nu ved jeg ikke, om dette er Herman Bangs egen mening om Hedda Gabler, eller om han kun satte det frem som den almindelige mening blandt publikum, men i alle tilfælde tror jeg de fleste kvindesagskvinder vil være uenig i den opfatning, at Hedda Gabler ikke er noget mere end historien om et enkelt menneske. Hedda Gabler og Thea Elvsted er mennesker, virkelige, lyslevende mennesker, det er vist, - jeg tænker, baade den ene og den anden af dem kan bringe strenge i os til at vibrere, som viser os: at vi er i slægt med dem begge to, at det er kjød af vort kjød og blod af vort blod. Men de er tillige som alle de store skikkelser hos Ibsen noget mere. For mig er Hedda Gabler og Thea Elvsted det inkarnerede resultat af mændenes opfatning af kvinderne og mændenes behandling af kvinderne gjennem aartusinder. Jeg ber om, at disse ord ikke maa opfattes paa den almindelige, tarvelige maade som et angreb paa mændene. Naar kvindesagskvinder nævner fakta, fakta, som vi er nødte til for sagens skyld at komme frem med, saa hyles der straks op om mandshad osv. Kunde det ikke lykkes os engang at faa folk til at forstaa, at vi ikke er saa taabelige at ville angribe vore forfædre for de feil, de har begaaet, heller ikke nutidens mænd, fordi de ligesom nutidens kvinder har faaet en god del af sine tanker, anskuelser og meninger i arv fra disse forfædre, - vi siger hvad vi maa si, ikke for at komme hverken fortidens eller nutidens mænd tillivs, men for at hjælpe og hæve fremtidens kvinder.

Mennesker, som ikke faar lov til at udvikle sig i frihed. hvis evner og længsler og anlæg ikke faar lov til at ta den form, der vilde være naturlig for individualiteten - de kommer til at bære merker efter denne mishandling, de blir ikke det, som naturen havde bestemt dem til. Vi kalder dem tyranniserte, og den, der bevidst eller ubevidst udfører mishandlingen, kalder vi tyrannen. Af denne grund er vi nødte til at si, at mændene har udført tyrannens rolle ligeoverfor kvinderne. De har havt en form, hvorefter alle kvinder skulde danne sig, hvori de skulde snøres ind, og de har ingen anelse havt om, at følgen blev kvindernes aandelige lemlæstelse. Og det, at de fleste kvinder hjælper til med dette lemlæstelsens arbeide paa sit eget kjøn, det beviser ikke andet end at det er gaaet her som det altid gaar, at træle faar trælesind, finder det i sin orden, at der er træle til, og hjælper til med at kue sine egne ulykkesfæller.

Disse to kvinder, Hedda Gabler og Thea Elvsted, saa forskjellige som de er i alt: i anlæg, i temperament, i udseende - et har de fælles. De har begge, de som alle kvinder, vokset op med den bevidsthed, at det for dem ingen pligt var at udvikle

sine evner, at ruste sig til at udføre et arbeide i verden, det arbeide, som deres naturlige evner anviste dem som deres. De har ikke som mænd at bryde sig en bane, de har at vente, til en mand kommer, der vil gifte sig med dem, og saa la sig forsørge af denne mand. Det er nemlig mandens bestemmelse at gjøre ud af sit liv, hvad han selv vil, at udføre et arbeide paa denne jord, det arbeide, som hans evner anviser ham, kvindens bestemmelse er det kun at gifte sig med en mand og føde børn. Hvis det er saa, at dette og kun dette er kvindens bestemmelse, da er det grusomt af den, der har skabt os, ikke at ha gjort os alle ens og ikke at ha gjort os alle skikkede til denne vor ene bestemmelse. Hvad skal vi kvinder da med længsler og aspirationer, med evner og anlæg? Det var saa greit, og verden vilde være saa meget mindre fuld af smerte og sorg og pine, naar kun manden var det egentlige menneske, som havde at udføre menneskets arbeide paa jorden, og kvinden var et slags hundyr, brunet eller blond, for at mændene kunde faa efter sin forskjellige smag, men ellers allesammen ens efter opskriften - den opskrift, som vi kjender fra det gamle kvindelighedsideal. Kanske De vil si, mine herrer og damer, at dette er en overdrivelse, og at der nu ialfald er fuld frihed til udvikling for kvinder paa alle omraader. Ja, mon det? Se Dem om og lyt efter, saa skal De se. Hør efter, hvad fædre og mødre indprenter sine børn, fra de er smaa, og læs, - læs f. eks. hvad den kongelige skolekommission siger om pigernes undervisning; de tør ikke engang la pigerne faa middelskoleeksamen paa samme tid som gutterne; det kunde gjøre dem mindre skikkede til "kvindens egentlige kald", hindre dem i at opfylde "kvindens bestemmelse" osv. osv. Der vil nok gaa generationer inden det er gaaet ind i den almindelige bevidsthed, at kvindens bestemmelse ligesom mandens bestemmelse er den: først og fremst at være et menneske.

Hedda Gabler og Thea Elvsted er begge ofre for denne opfatning af kvindernes bestemmelse. De er henvist til kjærligheden som livskald; de kan ikke, saadan som en mand, ta imod kjærligheden, naar den kommer, og hvis den kommer, og gjøre den til en del af sin tilværelse, - den skal være selve deres tilværelse. Og saa staar de der som to typer paa kvinderne saaledes som de almindeligst er, og som symboler paa, hvorledes kvinders skjæbne blir og gjennem kvinderne mændenes skjæbne, hvis menneskene vil ture frem i haardhjertet og vanesløvt og uforstaaende at snøre medmennesker ind i baand og lænker istedenfor at hjælpe til med at skaffe dem betingelserne for at kunne udvikle sig i frihed.

Jeg formoder, at hvad jeg nu siger vil vække anstød, men det burde det ikke, for sandheden burde ikke vække anstød. Hedda Gabler er type paa en del kvinder,

som kanske er mere almindelige end mange tror. Det er de kvinder, som mangler kjærlighedsevnen og som følge deraf mangler den instinktmæssige kjærlighed til børn. De lever her rundt omkring os i vort samtund, saaledes som jeg er vis paa de findes i andre samfund, og man kan træffe dem i de lave samfundslag som i de høie. Kom dem nær og faa deres fortrolighed, og de skal høre, at de aldrig har havt nogen dragelse til en mand, at det ægteskabelige forhold er dem en modbydelighed, det at faa børn intet andet end en gru - naar de merker, de skal ha et barn, blir de halvgale af raseri og fortvilelse - og det at opdrage børnene er dem kun et kors og en plage. Herman Bang fremstillede det, hvis jeg forstod ham ret, som om disse kvinder kun findes i de høje samfundslag, og som om denne mangel hos dem var selvforskyldt, som de havde mistet kjærlighedsevnen paa grund af et liv i selvtilbedelse og egenkjærlighed. At der kan være dem, som kvæler og ødelægger naturlige følelser i sig, det kan saa være, men der er dem, som aldrig har havt og aldrig faar disse naturlige følelser. "De uhyrer, de vil ikke føde børn!" fortalte H. B. os, at en fransk kritiker havde sagt om den slags kvinder. Ja, vi kalder dem uhyrer, hvis de af omhu for sit eget skjønne legeme eller af frygt for legemlig smerte kvæler naturlige følelser som kjærligheden til en mand og kjærligheden til et barn. Men hvis naturen ikke har git dem disse følelser -hvorfor skal de saa kaldes uhyrer? Der er mænd, som er fuldstændig blottede for kjærlighedsevne, og de faar lov at eksistere ligevel - hvorfor da ikke kvinderne? Vi er kommet saa langt nu, at vor retfærdighedsfølelse stødes af det, at mennesker skal kaldes med haarde navne, fordi naturen har negtet dem noget. Jeg kan i mit stille sind ha medlidenhed med et menneske, der ikke af naturen har faaet det, som jeg sætter mest pris paa af alt menneskeligt, f. eks. et religiøst sind, men derfor kalde ham et uhyre, har jeg da virkelig ikke lov til. Forbrydelsen er ikke, at disse kvinder mangler kjærlighedsevnen - det kan de jo ikke selv gjøre for - forbrydelsen er at der handles med dem, og de selv handler, som om de havde den, at samfundet, at opinionen tvinger saadanne kvinder til at gjøre ægteskabet til sit livskald.

Efter min mening er Hedda Gabler en af disse naturer. Kjærlighed, moderligbed ligger ikke for hende. Hun er ukvindelig efter den definition, at kvindelighed er det samme som moderlighed. Og saa kalder vi moderne mennesker hende et uhyre; - for de meget ukvindelige valkyrier beundres nemlig kun i digtningen, der er ingen plads for dem i det moderne liv. Havde Hedda Gablers fader forstaaet sin datters natur, og havde han været en rigtig fader for hende, saa havde han ikke ladet samfundet faa lov til hver dag og time i hendes liv at indpode den bevidsthed i hende, at da hun var kvinde, saa var det hendes ret og

hendes pligt at la sig forsørge af en mand. Havde Hedda Gabler ganske prosaisk været nødt til at arbejde, saaledes som general Gablers søn havde været nødt til det, var Hedda Gabler blet en anden og følgelig hendes skjæbne en anden. Da havde hendes liv været fyldt af ærgjerrighed, af higen efter at faa virkeliggjort i sit liv det ideal af skjønhed og storhed, som lever i hende, en længsel, som er det bedste og ædleste i hende. Hvem ved? kanske kjærlighedsevnen da tilsidst var vakt tillive i hende - ialfald havde hun ikke drømt om at begaa den forbrydelse mod sig selv og Jørgen Tesman at gifte sig med ham. Hun opdrages ikke til at være et frit menneske, men til at være slavinde - for hvad er det at gaa ind i et fornuftegteskab andet end at gjøre det, som slavinder gjør - hun har jo som slavinderne ingen anden udvej, der er ingen anden tilværelse mulig for hende. Og saa forkrøbles og forkvakles alt, som oprindelig var stolt og ædelt i hende. Hun faar slavindernes fejl. Hun er ondskabsfuld ligeoverfor den stakkars gamle frøken Tesman. Hun er katteagtig listig og hykkelsk blid ligeoverfor Thea for at liste alt ud af hende om hendes forhold til Løvborg. Og hun er feig - det er endnu det mest karakteristiske for hendes fornedrelse, at den stolte Hedda Gabler nedlader sig til at være feig. Hun er misundelig. Er der ved siden af at være feig noget mere fornedrende end at være misundelig? Men det er saa rimeligt. Det er indpodet i hende, at en kvinde er ikke noget i sig selv, hun er kun noget i forholdet til mænd - hvad under da, at hun misunder den, hvem naturen har git det eneste, som efter samfundets mening gir kvinder ret til at eksistere. Og hun er begjærlig og intrigant. Opdragelsen og samfundets mening om kvinders plads og bestemmelse har berøvet hende det, som kunde gi hendes liv indhold og henvist hende til det, som naturen har negtet hende - og for at fylde den indre tomhed griber hun efter det eneste, som hun som kvinde er henvist til, men griber efter det paa den maade, som hun efter sin natur maa - og virker derved ødelæggelse og fordærvelse rundt omkring sig. Og naturligvis maa hun lyve. Lyve paa den modbydeligste maade, idet hun insinuerer for Jørgen Tesman, at grunden til, at hun brændte manuskriptet, egentlig var kjærlighed til ham og kanske ogsaa den legemlige titstand, hvori hun er - men den løgn er rigtignok saa væmmelig, at den sidder hende fast i halsen. Og hun begaar den gemene forbrydelse at forgribe sig paa en andens ejendom - gjør det, som kvinder dømmes til tugthuset for. Mens det oprindelig adelige i hende viser sig i den fornemhed, hvormed hun skjuler sin fortvilelse for dem alle. Svanen kan bløde sig tildøde i hønsegaarden, men den betakker sig for at appellere til hønsenes forstaaelse eller medfølelse. Og saa tilsidst - hun kan ikke hæve sig ud af det altsammen, ryste det alt af sig, - hvad er der i hendes opdragelse og foregaaende liv, som skulde kunne give hende kraften og evnen til det, - men bli

i fornedrelsen, det vil hun ikke, og det er den sidste levning af alt, hvad der er stolt og frit hos Hedda Gabler, som bringer hende til at sætte pistolen for tindingen og trykke løs.

Hedda Gabler staar der som type for de kvinder, hvem vi i det daglige liv kalder ukvindelige, og som et levende vidnesbyrd om, hvad samfundets opdragelse af kvinderne og samfundets opfatning af kvindernes plads og bestemmelse gjør saadanne kvinder til. Og Thea Elvsted staar der som type for de kvinder, som er saa meget almindeligere, som af verden kaldes kvindelige, men som vi kvindesagskvinder kalder kvindagtige.

Thea Elvsted opfylder alle det gamle kvindeideals fordringer. Ja det vil si, spidsborgerne, som holder sterkt paa det gamle kvindelighedsideal, vilde ikke billige, at hun er løbet fra sin gamle foged og hans børn, men med fradrag af dette er hun kvinden, som hun bør være. Hun er ikke begavet - Thea Elvsted er rent ud sagt lidt dum, men det bør en kvinde være, det er yndigt, at en kvinde er det. Hun er frygtsom, hjælpeløs, blir let forskrækket og forvirret - men der hvor det gjælder den elskede, viser hun, drevet af sin kjærlighed, et naivt, ubevidst, reflektionsløst mod, - og da naar det gjælder den, en kvinde elsker, er kvindeligt mod paa sin plads, ellers er mod en ukvindelig egenskab. Der er hos hende, som hos alle kvindelige kvinder, et stærkt drag af moderlighed i hendes følelse for Løvborg, - men som saa mange kvindelige elskerinder og mødre tør hun ikke aabenlyst komme frem med sin ængstelighed og sin omhu - hun ved, at mænd som oftest irriteres af det - og saa gaar hun paa ægte kvindelig vis de skjulte veje for at beskytte ham mod ham selv. Hun er fordringsløs - Løvborg maa da endelig ikke gaa fra det lystige lag for hendes skyld, - hun er tilgivende, ja hun er mere, hun har den rette kvindelige ædelmodighed, som ikke engang vil høre om hans forvildelser. Havde Thea været gift med Løvborg, saa havde han kunnet være utro mod hende gang paa gang, hun havde tilgit ham længe, før han bad om tilgivelse; naar han bare bredte armene ud, havde hun med jubel kastet sig i dem, og hvis han vilde bekjende for hende, hvad han havde forbrudt, saa havde hun lagt haanden over hans mund og sagt: "Jeg vil ikke høre noget" - saaledes som hun siger, da hun tror, Løvborg vil tilstaa noget om svirenattens forvildelser. Og havde han forstødt og forladt hende, saa havde hun bare som en hund krøbet tilbage til hans dør og havde rørt ham lidt og irriteret ham meget ved at afslaa nogensinde at forlade ham. Thea Elvsted er kvinderne, som de er flest - med den sterke trang til kjærlighed, den geniale evne til at elske, en evne, som nok skulde plejes og fredes om hos de unge piger, men som sandelig ogsaa

skulde styrkes, hærdes og reguleres. Styrkes og hærdes i arbejde - arbejde paa egen udvikling, arbejde for en fremtidig livsstilling - ikke som nu faa lov til at erobre hele mennesket, saaledes at hele hendes aandelige liv ikke er andet end denne bestandige længsel efter kjærlighed. Mændene priser denne stærke kjærliglighedsevne hos kvinderne - i teorien, priser den i digte og festsange; i virkeligheden er det ikke frit for, at den trætter dem, kjeder og irriterer dem, og som oftest betænker de sig ikke paa at trampe paa den. Det har til alle tider været kvinder som Hedda Gabler, der har tiltrukket mænd, der er blet tilbedt af mænd, der har forstaaet at holde mænds kjærlighed fast. Det er ikke Thea Elvsted, der dog, synes vi, har saa meget mere at gi. Vi kvinder finder dette baade underligt og uretfærdigt. Men mon det ikke ialfald for en del kommer af, at Thea Elvsted er opdraget saaledes, at hun absolut intet andet indhold har end denne sin kjærlighedsevne; det stakkars søde lille tossehode forstaar ikke at hævde sig selv paa nogen maade, hun ejer ikke selve følelse, og saa kan hun heller ikke vinde andres respekt. Hun blir trættende og hun blir kjedelig. Og har Hedda begaaet en synd mod sig selv ved at forbinde sig med en mand, hun, som ikke kan elske, saa begaar Thea en ligesaa stor synd, som konsekvent maa hevne sig paa helhendes inderste væsen og gjøre hende ringere, ved at hun, som kan elske, gaar ind i et egteskab med en mand, som hun ikke elsker.

Det er en almindelig sætning den, at en mand kan begaa et fejltrin og hæve sig op igjen af fornedrelsen - paa en kvinde sætter et moralsk fald ganske anderledes merker. Det er meget muligt. Men hvor frygteligt er det da ikke, at opdragelse og samfundsopinion lærer kvinder op til at gjøre det samme, som kurtisanerne gjør, og berettiger hende til at leve det samme liv, hvis bare samlivet med den mand, hun ikke elsker, kaldes egteskab. Hvad er Hedda Gabler og Thea Elvsted andet end to underholdte kvinder? Den ene er smuk, fornem, kan gjøre fordringer og kjøbslaar ogsaa - hun vil føre hus, ha livretjener, ridehest - den anden har ikke noget, der berettiger hende til at gjøre fordringer, og hun gjør det heller ikke - fogden tog hende, fordi hun var "billig at holde", det fortæller hun selv. De har begge syndet mod sit inderste væsen ved at begaa det feiltrin, som lige meget er et feiltrin, fordi om verden kalder det et hæderligt egteskab, og de er begge blit fornedrede ved det, blit ringere. Saaledes er det gaaet med saamange kvinder, enten de nu selv har forstaaet det eller ikke. Det er kun de færreste, de sterke, de heldige, som igjen kan arbejde sig ud af en saadan fornedrelse.

Jeg havde nær glemt at tale om tante Julle - tænk det - vilde Jørgen Tesman si. - Men det falder saa naturligt at glemme tante Julle. Kritikerne har ogsaa

konsekvent glemt hende. Der er overhovedet ingen, som blir saa grundig overseet i verden som tante Julle. Og blir hun overseet - hvad blir da tante Rina og Berte? Tante Julle staar dog i en fremskudt stilling, hun er representanten for det lange tog af syge og tjenende kvinder, men blir høvdingen overseet, hvorledes gaar det da med de menige? Tante Julle blir overseet, og dog har hun det. som hverken den stolte, tilbedte Hedda Gabler eller den unge Thea Elvsted med kjærlighedsglorien om sin pande har - hun har reddet noget ud af kvindernes sædvanlige skibbrud. Hun har reddet sin karakter. Tante Julle har arbeidet al egenkjærlighed ud af sig - hun danner i det som i alt andet den diametrale modsætning til Hedda Gabler. Hun lever i og for andre, - tænker hun nogensinde paa sig selv, saa er det ogsaa kun for andres skyld; kjøber hun en ny hat, saa er det ikke for sin egen skyld, men forat Jørgen og Hedda ikke skal ha skam af hende. Tante Julle har gjort det, som ikke faa kvinder gjør: hun har med ydmyg tilfredshed slaaet sig til ro paa det trange lille gebet, der var hende anvist. Men hæve sig til nogen høiere flugt, til noget videre syn, det kan tante Julle ikke; hendes kræfter har ikke strakt til det. Og det blev ikke heldigt for salig Jokums søn. Der maa hos Jørgen Tesman ha været muligheder - Hedda tror jo, han er begavet - og jeg tænker, han ikke var blet saa tarvelig, hvis den kvinde, der opdrog ham, havde levet i forhold, der gav hende et videre syn, istedetfor at en, der var saa forskrækkelig lig en gammel, snil, tarvelig, respektabel, rettænkende høne som tante Julle. Og bare af den grund er det nødvendigt at arbeide for at faa flere adelskvinder i verden - fordi kvinder som oftest har unge at opdrage, unge at ha indflydelse paa - og paa disse unge vil de komme til at sætte et præg.

Herman Bang viste os i sit foredrag, hvorledes Ibsen først efterhaanden fik øie paa egenkjærligheden hos kvinden og tog fat paa den, ligesom han længst havde tat fat paa egenkjærligheden hos manden. Ja - men sammen dermed viste Ibsen os ogsaa samfundets, mandens uret mod kvinden. Ikke saa at forstaa, at vi kvindesagskvinder vil gjøre kvinden til den ansvarsløse og læsse al skyld over paa manden eller paa samfundet, - den enkelte persons skjold og ansvar faar bli staaende, fordi om der er andre, som skal drages til ansvar for sin behandling af denne person. Men saa længe forholdet er som mellem herre og træl, mellem tyrannen og den undertrykte, saa længe holder man sig til undertrykkeren, til tyrannen; den, som har magten, faar ha det største ansvar, og den, som har det største ansvar, faar ha den største skyld - foreløbig. Først naar mand og kvinde staar fuldstændig lige, med samme ret, med samme ansvar - først da kan der bli tale om at skifte mellem dem, at bedømme med samme maalestok. Og hvilken udvikling i forstaaelsen af kvindens stilling ligger der ikke hos alle Ibsens

kvindeskikkelser mellem Solveig og Hedda Gabler; det er hele kvindeemancipationens historie paa et bret. Solveig, dette uvirkelige væsen, der kun lever i menneskers fantasi, men ved sin skjønhed blir saa farlig for os, der arbeider for sandhed og frihed hos kvinderne - farlig, fordi hun begeistrer de unge piger til efterligning, saa de gjør vold paa alt, hvad der er sundt og kraftigt og udviklingsdygtigt hos sig for at bli et saadant stillestaaende kvindelighedens ideal for en mand. Hvor glimrende gjør ikke Ibsen selv nar af dette i "Fruen fra Havet", hvor stakkars Lyngstrand som representant for alle ungdommelige egoister saa inderlig naivt kommer frem med den fordring, at Bolettes livskald skal være at gaa og vente paa ham. Men Solveig er den sidste Ibsen'ske kvindeskikkelse, dannet, ikke efter virkeligheden, men efter den mandlige egoismes længsel og fordringer, og nu følger raskt efter hverandre kvindeskikkelser som representanter for kvindesagens vækst. Vi har Petra i "En Folkefiende", kvinden, som forlanger at faa arbeide, vi har Lona Hessel, som bringer frem kvindernes fordring paa at faa lov til at bringe et friskt sandhedens og ærlighedens element ind i mændenes fordærvede samfund, vi har Nora, der bringer kvindernes fordring paa ogsaa i kjærlighedsforholdet at faa være et menneske, være sig selv, ikke mandens dukke; vi har Ellida, der bringer Noras fordring videre, og som repræsentant for alle hustruer appellerer til alle gode og forstandige ægtemænd og forlanger frihed - frihed, forat hun ogsaa skal kunne ta ansvaret paa sig, og forat hun, den frie ansvarlige kvinde, skal kunne gi ham, manden, mere end han nogensinde har forlangt, mere end han nogensinde har drømt om, - og vi har Hilde, den prægtige, morsomme Hilde, der i sit navn og sit hele væsen bringer et godt varsel om, hvad fremtidens unge pige vil kunne udrette - det kjække, friske pigebarn, som har en livslyst og et livsmod, som nok skal kunne seire over alt det sløve tilvante, Hilde, som vi elsker, og for hvem vi haaber og lægger planer - hun skal faa alt det, som vi har maattet savne. Saa er kvindesagen vokset sig saa sterk, kvinderne har faaet saa megen selvbevidsthed og selvfølelse, at Ibsen kan begynde at vise os det forvendte i os selv, afgrundene i os, og vi faar fru Alving, der har solgt sig selv og høster lønnen for det baade i forvirringen og forkjertheden i sit eget væsen og i sønnen, som hun elsker høiest af alt i verden. Kvindens indre er blet forkjert og forvendt, hun er raa, hun er slet, hun begaar de laveste forbrydelser og skjuler det alt med den forstillelsens kunst, som hun har lært sig til under den lange fornedrelsens og undertrykkelsens tid, men Rebekka eier alligevel det, som igjen kan hæve og adle kvinden, det, som man undertiden synes er det eneste, der holder denne verden sammen, kjærlighedsevnen. Og saa tilsidst kommer Hedda Gabler, oprøreren, og siger: I mænd har negtet os kvinder friheden, har negtet os ligeberettigelse

under det paaskud, at vi havde nok i kjærligheden. I lyver - ikke alle kvinder har faaet kjærlighedsevnen, og at henvise disse kvinder til det som livskald, som naturen har negtet dem, det er grusomhed og tyranni.

Alt dette siger Ibsens kvindeskikkelser, alle der vil høre - og derfor er vi kvinder taknemlige, men mere taknemlige for Hedda Gabler end for Solveig. Behøves der mere bevis for vor sags sandhed og berettigelse end det, at nutidens store forfattere har ført vor sag saa glimrende. Tror nogen virkelig, at Ibsens kvindeskikkelser havde seet lyset, hvis ikke de tanker, som de bringer frem, havde havt sandheden i sig og var bestemt til at seire?

Og saa tar vi kvindesagskvinder, i bevidsthed om, at det eneste vi vil, er sandhed og retfærdighed, med tak imod al den lærdom og al den anvisning, der ligger i Hedda Gabler. Hedda Gabler er feig, og Thea Elvsted er dum - og vi erkjender, at saaledes som vi kvinder er blit, ved vor opdragelse, ved mænds opfatning og fordring til hvad kvinder bør være og hvad kvinders kald og bestemmelse er - saa kan vi for tiden godt deles i de feige og de fordummede. Men den, som er feig er ulykkelig, og det er de ulykkelige, som gjør oprør. Og oprøret er i fuld gang rundt omkring blandt alle de feige, og selv de fordummede begynder at se sig om og tænke sig om. Feighed og dumhed - det er trælefeil og træles merke. Og hvorledes skulde det kunne være anderledes? De, der behandles som træle, faar træles feil og træles præg - det er kun i frihed, at det gode kan komme helt og fuldt frem og overvinde alt ondt og lavt. Det er netop disse to feil hos kvinderne, som kvindesagens arbeidere kjæmper imod hos kvinderne. Det er nutidens kvinders feil. Hvis kvindesagens arbeide lykkes, da vil ikke disse to feil mere være karakteristiske for kvinderne. Da er jeg vis paa, at de feil, som fremtidens kvinder vil faa at kjæmpe mod hos sit eget kjøn, ialfald blir mere adelige feil end feighed og dumhed.

Kilde
Hedda Gabler og Thea Elvsted. Foredrag holdt i N.K.F. onsdag 13. januar af fru Ragna Nielsen. Dagbladets Bogtrykkeri, Kristiania 1892.

Emneoversigt
Foredrag, Kjønn, Kvinner, Kvinnesak, Likestilling, Litteratur

URI
https://www.virksommeord.no/tale/hedda-gabler-og-thea-elvsted